

erger: velen dezer officieren gokten mee, kochten zelfs het voedsel op van de onder hun bevel staande zwakkelingen.’¹

‘De keuken was in Engelse handen en dus zeer oneerlijk’, noteerde een Knil-krijgsgevangene in april ’45², maar een tweede, een vaandrig, die in juni ’45 met vijftig Nederlanders en Indische Nederlanders, vijfen-zeventig Amerikanen en vijf-en-twintig Britten in een kamp aan de westkust van Japan arriveerde (‘gebouwen geheel nieuw en in uitstekende staat, goede legering, bad, latrines, officiersverblijf, apotheek met geneesmiddelen, hospitaal . . . waarin direct zes patiënten werden opgenomen’³), schreef:

‘Opmerking verdient dat de houding van de kleine groep Britten die zonder officier bij onze groep werden ingedeeld, uitmuntend is geweest. Zij blonken uit door goede discipline, zindelijkheid en bereidwilligheid om mee te werken aan de goede gang van zaken.

In het algemeen heeft de samenstelling van de kampbevolking uit drie nationaliteiten geen bijzondere moeilijkheden met zich gebracht. Bijzondere vermelding verdient dat de wijze waarop de ‘Indische jongens’ zich door de krijgsgevangenschap heen hebben geslagen, bijzondere lof verdient. Zij blonken uit door hulpvaardigheid, saamhorigheidsgevoel en ijver.’⁴

★

Zoals eerder vermeld, begonnen de Amerikaanse lange-afstands-bommenwerpers in de herfst van ’44 van de Marianen af de Japanse industriecomplexen te bombarderen en wijzigden zij begin ’45 hun taktiek: nu werden de Japanse steden aangevallen, met brandbommen. Die bombardementen veroorzaakten slachtoffers onder de krijgsgevangenen, niet zo velen overigens, want hun kampen lagen niet in de stadscentra.

Toen Hirosojima op 6 augustus ’45 vrijwel werd weggevaagd door de eerste Amerikaanse atoombom, bevonden zich geen Nederlandse of Indisch-Nederlandse krijgsgevangenen in de nabijheid van die stad, maar toen de tweede atoombom op 9 augustus boven Nagasaki explodeerde (niet boven het centrum maar ca. zes kilometer ten noordoosten daarvan), was dat wèl het geval.⁵ Tussen dat centrum en het punt waarboven de

¹ Hamel, p. 209, 214. ² J. D. Backer: Dagboek, 5 april 1945. ³ L. ter Braake: Verslag (sept. 1945), p. 1 (IC, 1 209). ⁴ A.v. ⁵ Hetgeen volgt, is gebaseerd op het in ’80 verschenen werk van dr. J. Stellingwerf: ‘Fat man’ (dit was de code-aanduiding van de tweede atoombom) in Nagasaki. *Nederlandse krijgsgevangenen overleefden de atoombom.*